

4. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи №R(2000)21 про свободу професійної діяльності правника (ухвалена Комітетом міністрів 25 жовтня 2000 р. на 727 засіданні заступників міністрів) // Стан юридичної освіти та науки в Україні (результати дослідження). Київ : Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», 2009-2010. – 290 с.

5. Концепція розвитку вищої юридичної освіти в Україні // Юридичний журнал. – 2009. – № 11. – С.128–133.

6. Lalive J.-F. The Rule of Law in a changing world // Lalive Jean- Flavien / Journal of the Snternational Comisson of Jurists. –1959. – Vol. II. – №1. – 167 p.

Мілова Т.М., к.ю.н., доц. (м. Кіровоград, Україна)

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА НА АКАДЕМІЧНУ СВОБОДУ

В умовах комплексного реформування конституційного законодавства, що проектує зміни більшості сфер суспільних відносин важливого значення набувають два аспекти, а саме: не допустити звуження змісту та обсягу вже існуючих прав та свобод людини і громадянина в Україні та можливість конституційно-правового закріплення інших, не закріплених раніше, прав та свобод. У цьому аспекті актуальним видається дослідження права на академічну свободу у якості суб'єктивного права людини і громадянина та перспективи його подальшого конституційного закріплення в Україні.

Академічну свободу як елемент університетської освіти досліджували у своїх працях такі вітчизняні науковці як: Ю.Ю. Верланов, А.Я. Казарезов, Д. Герцюк, Н.Г. Маслова, М.В. Савчин, О.С. Частник, Г.Ф. Хоружий. Існує також цілий ряд зарубіжних досліджень. Не дивлячись на певну розробленість цього поняття його визначення та зміст саме як конституційного суб'єктивного права є мало дослідженим.

Академічна свобода як комплекс можливостей у сфері вищої освіти знаходить своє конституційне закріплення у ХХ столітті. Міжнародні правові акти, що проголошують основні принципи реалізації академічної свободи це: Велика Хартія Європейських Університетів (Болонья, 18.09.1988 р.), Декларація Генеральної асамблеї Всесвітньої університетської служби від 6-10 вересня 1988 р. «Про академічну свободу і автономію вищих навчальних закладів» м. Ліма, Рекомендації МОП і ЮНЕСКО від 21.10.1997 р. «Про статус викладацьких кадрів вищих навчальних закладів», Хартія основних прав Європейського Союзу від 7 грудня 2000 року (ст. 13).

Під поняттям «академічна свобода», згідно Лімської декларації, розуміється свобода членів академічної спільноти (осіб, які навчають, вчаться, займаються науково-дослідною роботою і працюють у вищому навчальному закладі), особисто або колективно, у заняттях, розвитку і поширенні знань

шляхом науково-дослідної роботи, вивчення, обговорення, документації, виготовлення, створення, навчання, викладання, писання [1]. Іншими словами це свобода навчання і викладання у відповідності з поглядами та концепціями викладача.

Проаналізуємо право на академічну свободу саме у якості суб'єктивного права людини і громадянина. Саме по собі, суб'єктивне право передбачає забезпечену нормами права можливість певної поведінки особи, спрямованої на задоволення її законних інтересів [2, с. 500–501]. Порівняно з об'єктивним правом, яке є сукупністю об'єктивно наявних юридичних норм, суб'єктивне право належить лише певному суб'єкту та реалізується лише за бажанням даної особи.

Новий Закон України «Про вищу освіту» у п. 3 ч. 1 ст. 1 вперше закріпив визначення академічної свободи, вказавши, що це самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів та реалізується з урахуванням обмежень, встановлених законом [3].

За своєю суттю право на академічну свободу являє собою можливість людини і громадянина щодо участі в освітньо-науковому процесі. Зміст його складають блага у сфері педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності та права на ці блага, тобто на їх одержання, захист, володіння, користування і розпорядження. Іншими словами, змістом права на академічну свободу є саме академічна свобода, захист моральних та матеріальних інтересів, інтелектуальної власності та інше. За своєю формою дане право являє собою міру або образ, спосіб, форму поведінки, виявлення волі, інтересів можливостей у сфері освітньо-наукової діяльності.

Науковий погляд на академічну свободу лише з позиції культурних, індивідуальних прав і свобод людини і громадянина буде не повним, оскільки означене право тісно пов'язане з автономними правами університетів, які є інституціональною формою академічної свободи, необхідною для здійснення завдань вищої освіти [4, с. 45].

Мало того, на думку професора В.С. Нікольського, «академічна свобода є професійним обов'язком членів академічної спільноти, а не лише правом, яким можна довільно скористатися або не скористатися» [5, с. 74]. Науковець виходить з того, що академічна свобода це вираз сутності академічної діяльності, вона можлива лише там, де ведеться науковий пошук – науковими методами та на основі наукової раціональності. Цілком погоджуємося з такою позицією, оскільки серед обов'язків науково-педагогічних працівників чинне законодавство (п. 1 та п. 2 ч. 1 ст. 58 Закону України «Про вищу освіту») закріплює обов'язок провадити наукову діяльність та підвищувати наукову кваліфікацію.

Крім того, вперше на законодавчому рівні визначено, що провадження наукової і науково-технічної діяльності університетами, академіями, інститутами також є обов'язковим (ч. 1 ст. 65 закону «Про вищу освіту»).

Таким чином, право на академічну свободу є суб'єктивним правом людини і громадянина, але в той же час, академічна свобода в умовах університетської автономії стає професійним обов'язком членів академічної спільноти.

Нормативно-правове закріплення зазначене право знайшло в Конституціях багатьох країн, а саме: Німеччини (п. 3 ст. 5), Італії (п. 1 ст. 33), Іспанії (п. 1 ст. 20), Греції (п. 1 ст. 16), Польщі (ст. 73), Угорщини (п. 70/G) [6] тощо. Конституційного закріплення в Україні академічна свобода поки що не набула, проте в перспективі це зробити необхідно.

Обмеження у здійсненні права на академічну свободу на сьогоднішній день з боку української держави можливе лише у випадках, передбачених ч. 3 ст. 34 та ч. 2 ст. 35 Конституції України, й не допустиме ідеологічними, політичними чи будь-якими іншими недемократичними настановами.

Отже, право на академічну свободу це можливості людини і громадянина щодо участі в освітньо-науковому процесі, що передбачає самостійність і незалежність учасників даного процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів та реалізується з урахуванням обмежень, встановлених законом.

Право на академічну свободу є суб'єктивним правом людини і громадянина, проте одночасно набуває рис обов'язку для членів наукового співтовариства, зокрема для наукових та науково-педагогічних працівників.

Законодавче визнання академічної свободи є першим кроком у процесі ефективної реалізації даного права, проте у подальшому потребує свого конституційного закріплення поряд з такими взаємопов'язаними культурними правами і свободами як правом на освіту та свободою наукової творчості.

Література:

1. Про академічну свободу і автономію вищих навчальних закладів: Декларація Генеральної асамблеї Всесвітньої університетської служби від 6–10 вересня 1988 р. м. Ліма [Електронний ресурс] // Сайт Академічної Спільноти. - Режим доступу : <http://www.rpl.org.ua>

2. Шляхтун П. П. Конституційне право: словник термінів / П. П. Шляхтун. - К. : Либідь, 2005. - 568 с.

3. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII ; в ред. від 01.01.2015 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2014. - № 37–38. - Ст. 2004.

4. Волосникова Л.М. О принципах академической автономии // Университет, общество, государство. – 2005. – С. 44-49.

5. Никольский В.С. «Академическая свобода» как язык самоописания университета [Электронный ресурс] // Высшее образование в России. – 2013. – № 2. – С. 73–78.

6. Выдержки из конституций разных стран мира. Права и свободы человека : учебное пособие / Сост.: Ар Сантэм, Ар Шеньги. – М. : Институт Йога Гуру Ар Сантэма, 1998. - 93 с.

Коваленко М.О., викладач (м. Запоріжжя, Україна)

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ВИЗНАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

В останні роки, розвиток державних політик щодо підтримки концепції «навчання протягом життя» в розвинених країнах Європи показав, що існує зростаючий попит з боку населення на оцінку та акредитацію знань, умінь та навичок набутих в секторі неформальної освіти в різних контекстах: для професійної діяльності, одержання формальної освіти, участі у громадах та суспільному житті.

Неформальна освіта – це така, що інституціолізована, цілеспрямована і спланована особою або організацією, що забезпечує надання освітніх послуг. Визначальною характеристикою неформальної освіти є те, що вона є доповненням і/або альтернативою формальної освіти [1].

Дехто з європейських країн вже запровадив систему визнання неформальної освіти, дехто – розробили механізми валідації і оцінки неформальної освіти, дехто – тільки в процесі цього. Це підтверджує, що альтернативні та додаткові неформальні шляхи навчання є необхідними умовами для формування висококваліфікованих кадрів для національної економіки. Визнання та акредитація усіх видів освіти дасть змогу підвищити конкурентоздатність на ринку праці.

У березні 2010 року ЮНЕСКО була організована нарада з питань визнання неформальної освіти. В результаті цього були розроблені принципи по визнанню і підтвердженню всіх набутих знань, в тому числі через неформальну освіту. Держави-члени зобов'язалися забезпечити розробку або вдосконалення структур і механізмів для визнання, підтвердження і акредитації всіх форм навчання шляхом створення рамок кваліфікацій.

Різні закони були прийняті в цілях визнання результатів неформальної освіти, в першу чергу в Європі. У 2004 році Європейська Рада з безперервного

